

GİRESUN MÜZESİ VE TİREBOLU KALESİ'NDE BULUNAN MEZAR TAŞLARINDAN ÖRNEKLER

GÜL GÜNEY¹

Cite this article as:

Güney, Gül. (2024). Giresun Müzesi Ve Tirebolu Kalesi'nde Bulunan Mezar Taşlarından Örnekler. International University Museums Association Platform Journal of Cultural Heritage UNIMUSEUM, 7 (1) İstanbul, Türkiye, 32-45.

ABSTRACT

Examples of Gravestones Found In Giresun Museum And Castle

Graves and tombstones belonging to a civilization are the cultural heritage of that civilization. Gravestones, which carry the structure, thought system, cultural level and beliefs of the society to the present day, are great importance for the Turkish society. Especially the graves and their gravestones built during the Ottoman period are historical documents both in terms of aesthetics and showing the structure of the society. Ottoman period tombstones found in various parts of Anatolia have been the subject of many studies. In the article, tombstones from the 18th and 19th centuries of the Ottoman period in Giresun Museum and Giresun Tirebolu Castle are discussed. The tombstones in the region have an important place in terms of the Ottoman period tombstone tradition. So we wanted to document the tombstones with this article. The study consists of "introduction", "catalog" and conclusion sections. In the introduction section, the grave tradition is mentioned and the general characteristics of the stones are mentioned. A total of 33 gravestones are discussed in the catalog section. Nine of these are tombstones from Giresun Museum and fifteen from Tirebolu Castle. Although these tombstones generally consist of headstones, seven footstones were also included in the study. The evaluation of these stones was made in terms of decoration. The tombstones with inscriptions were read and their detailed identity was determined. The size of the gravestone, its date, who it belongs to, its writing style, decoration, language, material and technique were examined. During the reading of the inscriptions, areas that could not be read due to breaks in the tombstone as a result of various damages were left blank in the text. In addition, the titles seen on the grave headstones were discussed and evaluated. In the conclusion section, the findings obtained within the scope of the study were evaluated.

Keywords: Traditional Arts, Grave, Ottoman, Giresun, Decoration

Giriş

İnsanlık tarihinde “doğum” ve “ölüm” ile ilgili ritüeller her zaman önemli olmuş, yüzyıllar boyu çeşitli inanç sistemleri içinde farklılık göstererek günümüze kadar gelmiştir. Farklı coğrafyalarda ve topluluklarda çeşitlilik gösteren bu ritüeller Türklerde de önemsenmiş, İslam öncesi ve sonrasında kendi gelenekleri ve inançları içinde devam etmiştir. Böylece ölümden sonra yaşamın varlığına inanan Türkler ölüleri için anıtsal özellik gösteren mezarlar yapmışlardır. İslam öncesinde Şamanizm, Budizm, Manihizm, Animizm gibi inanç sistemlerinin geliştirdikleri gelenekler ile, ölü gömme ritüelleri İslamiyet sonrasında farklı biçimlerle devam etmiştir. “Mezar” öldükten sonra bedeninin defnedildiği toprak ile örtülü çukura verilen addır Türkler “mezar” için bark, kümbet, kurgan, oba, kereksür, kegür gibi isimleri kullanmıştır (Haseki, 1971, s.5). Toprak ya da taş yığılarak yapılan tümseklerden oluşan kurganlar ise en eski mezar yapısı olarak bilinir. İslamiyet’ten sonra görülen türbe ve kümbet mimarisinin temelini de kurganların oluşturduğunu söylememiz mümkündür (Çoruhlu, 2016, s.1-59). Özellikle Hunlar ve Göktürkler tarafından yoğun bir şekilde kullanılan kurganlarda ölümden sonra yaşamın olduğuna inanıldığı için, ölen kişiye ait eşyalar ölü ile beraber gömülmüştür. Ancak İslamiyet’in kabulü ile bu gelenek devam etmemiştir (Kutlu, 2022, s.321-353). Karahanlılarla başlayan Gazneli ve Büyük Selçuklularla devam eden türbe veya kümbet mimarisi de Türklerin Anadolu’da anıt mezar yapma geleneğini doğuran unsurlardan biri olmuştur. Böylece zengin anıt mezarlar, sanduka ve lahit gibi çeşitli mezar örnekleri Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı gibi farklı dönemlerde Anadolu’da yerini almıştır. Mezar mimarisi ve mezara bağlı çeşitli unsurlar İslamiyet inancı ile de şekillenmiştir. Özellikle Selçuklu veya Osmanlı dönemine ait günümüze gelmiş mezar örnekleri bizlere bu şekillenmeyi en güzel şekilde gösterir. Mimari, bezeme ve hat sanatı yönünden özellikli, adeta anıt mezar özelliği gösteren bu yapılarımız Türk toplumunun kültürel değerleri içinde oldukça önem taşır.

Arapça ziyaret kelimesinden gelen ziyaret mekânı anlamında kullanılan mezarlık “mezar” kelimesinden türetilmiş yer adıdır. Ayrıca ölünün gömüldüğü yer anlamında “kabir” kelimesi de kullanılır. Mezarlar ölen kişinin yerini belli etmek

için toprak üstünde yer alır. Baş ve ayak ucuna “şâhide” veya “mezar taşı” adı verilen taşlar dikilir. Bu taşlar İslâm’ın ilk dönemlerinden bu yana devam eden bir gelenektir. Oysa İslam’dan önce de “balbal” adı verilen ölenin yerini belli etmek için insan suretinde taşların dikildiği bilinmektedir. Bu taşlar mezar yerini belirlemede ve mezarın kimliğini oluşturmada mezar mimarisinin önemli yapı taşıdır (Bozkurt, 2004, s.519-522). Dikdörtgen olarak tasarlanan başucu taşlarında bulunan kitabe serlevha, dua, ölenin adı soyadı, mesleği ve tarih olmak üzere tanıtıcı bilgiler yer alır. Ayrıca Allah’ın ebedî, her zaman var olduğunu anlatan “hû, hüve’l-bâkî, hüve’l-hayyü’l-bâkî, hüve’l-hallâku’l-bâkî” gibi ibareler besmele ile kullanılır. Bununla beraber her şeyin fânî olduğunu, Allah’tan başka her şeyin yok olacağını, her canlının ölümlü olduğunu anlatan âyetler de vardır. Bu ibareler genelde sülüs veya tâlik hatla yazılır (Demirci, 2001, s.33-35). Son dönem mezar taşlarında özellikle Cumhuriyet döneminde rikâ hatla yazılmış kitabeler de görülmektedir.¹

Kültür ve medeniyet açısından Türk toplumunun önemli yapı taşları olan Osmanlı dönemi mezar taşları diğer dönemlerde olduğu gibi adeta heykel gibi biçimlendirilmiştir. Gerek “başlıklar” gerekse “bezemeler” bu biçimlendirmede önemli yer alır. Mezarda yatan kişinin statüsü, mesleği ve hangi tarikata ait olduğu gibi bilgiler içeren başlıklar özellikle Osmanlı dönemi erkek mezar taşlarında çeşitlerinde görülür. Gül, taç, sarık, fes veya kavuk gibi farklı şekillere ve adlara sahip bu başlıklar Osmanlı erkek mezar taşlarının önemli unsurlarından biri olmuştur (Baykara, 1993, s.127-131). Kadın mezar taşlarında ise erkeklere oranla daha az başlık kullanılmış, çeşitli motiflerden oluşan taç şeklinde tepeliklere yer verilmiştir. Bu tepeliklerde gül, lale, sümbül gibi çiçek ve yaprak motiflerine yer verilmiş, vazolu veya vazosuz tasarımlar yapılmıştır. Selvi, asma yaprakları, üzüm, yıldız, hilal, güneş gibi motifler de oyma tekniği ile taşlar üzerine nakşedilmiştir. Sembolik anlamları olan bu motifler mezar taşlarına sanatsal boyut kazandırmış, anıtsal bir değer katmıştır. Ayrıca hat sanatının gelişim gösterdiği önemli alanlardan biri yine mezar başucu taşları olmuştur.

1- Kitabelerin okunmasında Çanakkale 19 Mayıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Öğr. Gör. Dr. İsmail ÖZTÜRK’ün yardımları alınmıştır. Fotoğraflar Yasemin Güneysu tarafından çekilmiştir.

Anadolu'nun pek çok yerinde farklı dönemlere ait, mezar taşları yer alır. Bunlar Türk kültür ve medeniyetinin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Araştırmamıza konu olan Giresun Müzesi ve Tirebolu Kalesi'nde yer alan mezar taşları da Türk kültür ve tarihi açısından önem taşır. Osmanlı dönemine ait olduğu bilinen bu mezar taşları farklı araştırmacılar tarafından ele alınmış ve bu konuda çalışmalar yapılmıştır. Halit Çal "Giresun İli Osmanlı Mezar Taşları" adlı çalışmasında Giresun ve çevresinde bulunan mezar taşlarını incelenmiştir (Çal ve İltar, 2011, s.83-100). Faruk Sümer'de "Tirebolu Tarihi" adlı kitabında mezar taşları ile ilgili katalog hazırlamıştır (Sümer,192, s.189-212). Ancak bu makalede söz konusu çalışmalarda yer almayan mezar taşları ele alınıp değerlendirilmiştir. Ele alınan mezar taşlarından 9 adeti Giresun müzesi, 15 adeti de Tirebolu Kalesi'nde yer alır. Daha önce değerlendirilmeyen bu mezar taşlarından Giresun Müzesi'nde bulunanlara envanter numarası verilerek müzede korumaya alınmıştır. Ancak Tirebolu Kalesi'nde yer alan mezar taşları atıl vaziyette, çeşitli çalı ve bitkilerle kaplı halde yer almaktadır. Dağınık şekilde yerleştirilen taşların mezar yerleri belli değildir. Taşlar kaleye farklı yerlerden toplanarak getirilmiştir. Henüz bir envanteri oluşturulmamıştır. Yapılan çalışma ile taşlar üzerinde yer alan çalılar ve bitkiler temizlenerek mezar taşları görünür kılınarak, fotoğrafları çekilmiş, ölçüleri alınmıştır. Ayrıca başucu taşlarında görülen kitabelerdeki metinlerin transkripsiyonu yapılarak ele alınan mezar taşları katalog halinde değerlendirilmiştir.

Giresun İli ve Müzesi

Giresun, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin, denize kıyısı olan şehirlerinden biridir. Doğudan batıya Trabzon, Gümüşhane, Erzincan, Sivas, Ordu illeri ile çevrili olan Giresun'un yüz ölçümü 7.025 km'dir. Adını bölgede yetiştirilen kiraz ağaçlarına verilen Yunanca "Kerasous veya Kerasusu" geldiği söylenir. Denize doğru uzanan bir yarımada üzerinde kurulu olması ve boynuz şeklinde olmasından dolayı Yunanca "boynuz" anlamına gelen "keraştan" kelimesinden geldiği de söylenir. Ancak şu an kullanılan Giresun adının 1461'den sonra kullanıldığı görülmektedir (Akın, 2014, s.24). 1461 yılından günümüze kadar değişmeden Giresun adıyla anılmaya devam etmiştir.

Tarihsel gelişimi içinde Giresun farklı medeniyetlerin beşiği olmuş, Hitit, Yunan, Roma ve Bizans dönemlerinde farklı topluluklara ev sahipliği yapmıştır. Şehirde bulunan kalenin ne zaman yapıldığına dair bilgi yoktur. M.Ö IV. V. yüzyıllarda Yunanca kaynaklarda Pontus denilen kesimin bir parçası olduğu ifade edilir. Ancak araştırmalar göstermektedir ki bu bölgede M.Ö. 2000'li yıllardan beri Türk varlığının mevcut olduğu anlaşılmıştır (Emecen,1996, s.78-84).

Giresun 1397 yılında Türkmen beyi olan Emir oğlu Süleyman Bey ve Pir Kadem Çakır tarafından ele geçirilmiş, Osmanlıların 1461 yılında Trabzon'u ele geçirmesi ile de Giresun Osmanlı topraklarına katılmıştır. Osmanlı'nın kayıtlı belgelerin de Çepni Türklerinin bu bölgeye geldiği ve Giresun'un bu boy ismiyle anıldığı bilinmektedir. (Akın, 2014, s.15-37). Önceleri Trabzon'a bağlı varlığını sürdüren Giresun kazası Osmanlı devletinden sonra, Cumhuriyet döneminde 'il' olmuş, günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir (Fatsa, 2021, s.27). Ayrıca liman kenti olması ile de Osmanlı döneminde çeşitli ürün ticareti ile ünlü şehirler arasında yer almıştır. 16 ilçesi bulunan Giresun ilinin, deniz kenarında 8 ilçesi bulunmaktadır. Osmanlı dönemine ait çok sayıda mezar taşı bulunan şehirde, Rumlar gibi farklı etnik grupların mezar taşları da bulunmaktadır. Osmanlı imparatorluğuna bağlı olarak yaşayan bu halka ait mezar taşları, merkez dâhil şehrin çeşitli ilçelerinde ve köylerinde yer almaktadır. Mezar taşlarının bir kısmı bugün Giresun müzesinde koruma altına alınmıştır.

Giresun müzesi, 1850-1860 yılları arasında Rum'lar tarafından yapılan Rum-Ortodoks Kilisesidir. Kaynaklarda Aziz Nikolas Kilisesi olarak da anılan bu yapı "Gogora Kilisesi" olarak bilinmektedir (İltar, 2015, s.95). Kilisenin yeri zeytinlik mahallesindedir. 1924 yılına kadar kilise olarak kullanılan yapı, mübadeleden sonra terk edilerek 1948 yılına kadar boş kalmıştır (Güleç, 2003, s.111). Boş kaldığı bu yıllarda büyük tahribata uğrayan yapı kısmen onarılarak 1948-1967 yıllarında cezaevi olarak kullanılmıştır. 1967 yılından 1982 yılına kadar tekrar boş kalan bina, yıkılmayla karşı karşıya kalmıştır. 1982-1988 yılları arasında Kültür ve Turizm Bakanlığınca restore edilen kilise 1988 yılında müze olarak hizmete açılmıştır. İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne Müze olarak 25

yılığına İl Özel İdaresi tarafından tahsis edilmiştir (Fatsa ,2021, s.231-232). Müzede çevreden toplanan arkeolojik ve etnografik eserlerin yanında Helenistik, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait eser grupları yer almaktadır. Bunların arasında pişmiş toprak heykelcikler ve kaplar, mimari parçalar, amphoralar, sikkeler, Erikli-man Kazısı ve Giresun Adası Arkeolojik Kazısına ait buluntular yer almaktadır. Müzenin etnografik eser koleksiyonunda ise 19. yüzyıla tarihlenen giyim, mutfak ve hamam eşyaları, silahlar, kilimler ve takılar bulunmaktadır.

Tirebolu Kalesi

Tirebolu, Doğu Karadeniz de bulunan Giresun iline bağlı, eski yerleşim yerlerinden biridir. İl merkezi olan Giresun'un doğu yönünde yer alan ilçe, Karadeniz kıyısında, Doğankent, Espiye, Görele ve Güce ilçeleriyle sınırları bulunmakta olup il merkezine 45 km uzaklıktadır. Üç şehir anlamına gelen Tripolis kelimesinden türetilen Tirebolu M.Ö VII. yüzyılda Karadeniz'de Miletoslu'lar tarafından kurulduğu rivayet edilir. Seyyah Bijişkyan, Tripoli adını şehri üç kısma ayıran Kurucakale, St. Jean ve Bedroma kalelerinin olduğunu ifade eder. Ancak Türklerden önceki dönemlerde şehirde bazı kaleler olduğu bilinir (Sümer,1992, s.146-147). Bu kalelerin birbirinden uzak olmalarından dolayı kasabanın adının buna dayandırılmayacağına dair de görüşler vardır (Yüksel,2012:199-200). Kale şehir olarak bilinen Tirebolu Osmanlı idaresi altında bir liman şehri olarak gelişim göstermiştir. Bugün merkez kale olarak da bilinen Tirebolu kalesi yığma ve kaba yonu, moloz taş malzeme ile inşa edilmiştir. İlk yapım tarihi kesin olmamakla birlikte Pontus-Rum imparatorluğu zamanında yeniden inşa edilmiştir. Yüksek bir alanda bulunan kaleye merdiven ile çıkılmaktadır. Kale içinde Meryemana Kilisesi / Şapeli yer almaktadır (Yüksel, 2016, s.27-28). Ayrıca içinde mescit kalıntıları da bulunmaktadır. Kalenin içinde sonradan getirilen mezar taşları yer almaktadır. Bu taşlar daha önce mezarlık olan Dumlupınar İlköğretim Okulu, Askerlik Şubesi ve Tarım Kredi Kooperatifi binalarının bulunduğu yerlerden toplanmıştır (Çal ve İltar, 2011, s.10). Kale içinde yer alan mezar taşları farklı alanlara dağılmış, üstleri toprak ve bitkilerle kaplı atıl vaziyette yer almaktadır. Birçoğunun başlıkları gövdeden ayrılmış dağınık

halde bulunmaktadır. Tirebolu kalesinde bulunan taşların başlıkları hakkında Halit Çal bir çalışma yapmıştır (Çal, 2009, s.256-264). Çalışmaya göre 18 adet erkek başlığı kale içinde yer almaktadır. Sarık, kavuk ve fes şeklinde olan bu başlıklar zanaatkâr, tüccar, din adamları, asker, er, paşa gibi kişilere ait olduğu çalışmada belirtilmiştir.

Katalog

Fotoğraf No: 1

Envanter No: 938 Tarihi: 1243 fi 4 (Miladi 1828)
Hat Üslubu: Sülüs Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği: Kethüdazâde Asude Hanım Mevcut Ölçüleri: 50x200 cm Mezar Taşı Tipi: Kadın Malzemesi: Mermer Bezeme: Var Kitabe Metni: "Hüvel Bâki / El çekip bil cümleden ettim bekaya rihleti, terk edip geriye malı mülkü devleti / Hayatında rüz-u şeb ikram ederdi aleme / hanesinde nice kimseler el sürerdi nimete / Kethüdazade Mehmet Emin Ağa'nın halilesi(Eşi)/ merhum Asude Hanım, Ruhuna El-Fatiha sene 1243 fi 4" (Miladi 1828)"

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 938 dir. H. 1243 M.1828 tarihli başucu taşı Kethüdazâde Asude Hanım isimli bir kadına aittir. 50x200 cm ölçülerinde mermerden yapılmış baş ucu taşın tepelik kısmı sivridir. Osmanlı dönemi 19. yüzyılın başına ait mezar baş ucu taşında kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, yatay silmeler arasında dokuz satır olarak yazılmıştır. Kabartma tekniğinin kullanıldığı mezar başucu taşında metin zencerek motifinin yer aldığı bordür içine yazılmıştır. Hüvel Bâki ibaresinin sağında ve solunda köşebentler içinde karanfil motifi yerleştirilmiştir. Bezemelerin yoğunluğu mezar taşının tepelik kısmında yer almaktadır. Taç şeklinde tasarlanan tepelik vazo içinde yapraklarıyla gül motiflerinden oluşur. Gül motifleri akantus yaprakları sınırlanmış, üzerinde ise palmet motifine yer verilmiştir. Mezar bezeme geleneğinde oldukça önemli olan gül motifi İslam tasavvufunda ilahi güzelliği temsil ederek, peygamber efendimiz ile bağdaştırılmıştır. Özellikle genç ölümlerde mezar taşlarında açmamış gonca gül motifi kullanılması güle verilen önemi bir kez daha vurgulamaktadır. Espiye kaymakamlığı tarafından hibe edilen bu mezar taşının fiziksel durumu iyidir(Fot 1).

Fotoğraf No: 2

Envanter No: 952 Tarihi: Yok Hat Üslubu:Yok Dili: Yok Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği: Belli değil Mevcut Ölçüleri: 21x91 cm Mezar Taşı Tipi: Belli değil Malzemesi: Mermer-Bezeme:Var

Kitabe Metni: Yok

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan mezar ayakucu taşının müze tarafından verilen envanter numarası 952 dir. Mezar taşı müzeye bir vatandaş tarafından hibe edilmiştir. Kimlik ve tarihi belli değildir. 99x21 cm ölçülerinde olan mermer taşın kitabe metni yoktur. Osmanlı dönemine ait olduğu düşünülen bu ayakucu taşı dikdörtgen formda olup, üstü sivri kemerli olarak tasarlanmıştır. Mermer zemin üzerine kabartma tekniği ile selvi ve gül motifi nakş edilmiştir. Taşı simetrik olarak ikiye bölen selvi ağacına gül motifi sarmal şekilde tasarlanmıştır. Mezarlıklara selvi ağacı dikme geleneği Osmanlı'lara Bizanslılar'dan geçtiği söylenir. Ağacın hoş reçine kokusu, ölümlerden çıkan kokuları dağıtmak için kullanılır. Amaca yönelik kullanılan selvi ağaçları daha sonra İslam medeniyetinde sembolik anlam kazanmıştır. Mezar taşlarında sıklık ile kullanılan bu motif ölümsüzlüğü, ululuğu ve tanrıya ulaşmayı sembolize eder. Ayrıca gövdesi Allah lafzının ilk harfi olan elifi sembolize ettiği söylenir (Ersoy,2001,s.90-95). Türk mitolojisinde de ağaç kültü üzerine çeşitli efsaneler türetilmiştir(Ögel;2014,s.598). (Fot 2).

Fotoğraf No: 3

Envanter No: 953 Tarihi: H.1328 M.1910 Hat Üslubu: Tâlik Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği: Aminetullah Hanım Mevcut Ölçüleri: 27x106 cm Mezar Taşı Tipi: Kadın Malzemesi: Mermer-Bezeme:Var Kitabe Metni: Ah mine'l-mevt / Bir kuş idim uçtum yuvadan, ecel ayırdı / beni anadan babadan unutmayın beni hayır duadan, şefaât / ederim size Hüdadan / Hasan Mehmet Efendi'nin / kerimesi Aminetullah Hanım / Ruhü için El-Fatiha sene 1328 fi 21 Mart" (Miladi 1910)

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 953 dür. H. 1328 M.1910 tarihli başucu taşı Aminetullah Hanım isimli bir kadına aittir. Osmanlı dönemi 20. yüzyıl

başlarına ait mezar taşı, 27x106 cm ölçülerinde kabartma tekniği ile yapılmıştır. Kitabe metni mermer zemin üzerine tâlik hatla, dokuz satır olarak düzenlenmiştir. Metin ince silmeler arasına alınmıştır. Vatandaş tarafından müzeye hibe edilen başucu taşının ayakucu bulunmamaktadır. Bezeme mezar taşının tepelik kısmında yer alır. Tepelik kısmı gül ve yaprak motifleri ile taç şeklinde tasarlanmıştır. Gül motifi 18. yüzyıldan sonra mezar taşlarında kullanılan motiflerin başında gelmiştir. Hz.Muhammedi simgeleyen bu motif, bazen gonca şeklinde bazen açmış, yaprakları ile beraber vazolu ve vazosuz olarak betimlenir. Özellikle kadın mezar taşlarının vazgeçilmez bezeme motifidir. İlahi güzelliği sembolize ettiği için erkek mezar taşlarında da kullanılır (Fot 3).

Fotoğraf No: 4

Envanter No: 1006 Tarihi: H.1300 M.1883 Hat Üslubu: Sülüs Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği: el-Hac Hasan Ağa Mevcut Ölçüleri: 24x110 cm Mezar Taşı Tipi: Erkek Malzemesi: Mermer-Bezeme: Yok Kitabe Metni: Eminoğlu Merhum ve Mağfur Hacı el- Hac Hasan Ağa... / Ruhuna Fatiha Sene 1300 (M.1883)

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 1006 dır. H. 1300 M.1883 tarihli başucu taşı Eminoğlu Merhum ve Mağfur Hacı el- Hac Hasan Ağa isimli bir erkeğe aittir. 24x110 cm ölçülerinde mermerden yapılmış baş ucu taşı Osmanlı dönemi 19. yüzyıla aittir. Kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, beş satır olarak düzenlenmiştir. Taş üzerinde bezeme bulunmamaktadır. Başlık dilimli sarık şeklinde tasarlanmıştır. İçteki başlığın tepesi görülmemekte, sarık dilimleri birbirlerine çapraz gelecek şekilde düzenlenmiş, yuvarlak iri dilimler halinde birbirine dik iki eğimde yerleştirilmiştir. Bu tipe dardağan serpuş adı verilmiştir(Gündoğdu,Şeyban:2021, s.279). Bu başlıklar 1698-1862 yıllarında yeniçeri mezar taşlarında görülür (Çal, 2015, s.132). Ayrıca İstanbul'da esnaf, tüccar gibi mesleklere sahip mezar taşlarında bu tip kullanılmıştır. Bu tip başlıklar 18 ve 19.yy'da İzmir, Şile, Edincik, Göynük, Sinop'taki berber, çizmeci, katırcı gibi meslekleri de içinde barındıran yeniçerilerde oldukça kullanılmıştır (Çal, 2007, s.304)(Fot 4).

Fotoğraf No: 5

Envanter No: 954 Tarihi:Yok Hat Üslubu: Sülüs Dili: Osmanlı Türkçesi
Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği: Essiyyid Ahmed Mevcut Ölçüleri: 19,5x50 cm Mezar Taşı Tipi: Erkek Malzemesi: Mermer-Bezeme: Yok
Kitabe Metni: Huvel Bâki / Lazoğlu Ali Reis / Oğlu Merhum ve Mağfur / Cennet mekan Esseyyid Ahmed / Ruhuna Fatiha.

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 954 dür. Tarih okunamamıştır. Tarih metninin yer aldığı kısım kırılmıştır. Mezar Esseyyid Ahmed adlı bir erkeğe aittir. 19,5x50 cm ölçülerinde mermerden yapılmış baş ucu taşının kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, altı satır olarak kabartma tekniğinde yazılmıştır. Mezar taşının üzerinde bezeme bulunmamaktadır. Başlığın ana yapısı ovaldir. Fes gibi tepesi düz, iç başlık bütünüyle enli dilimlerle sarılıdır. Ortadaki çarpaz dilim diğerlerine göre daha enlidir. Bu tarz başlıklar eğitim mensuplarınca kullanılmıştır(Çal, 2015, s.134). Giresun müzesinde bu mezar taşının müftüye ait olduğu kayıtlıdır. Farklı yerlerde bulunan aynı tip mezar taşlarının imam, hakim, kadı, müftü, derviş ve şeyh gibi mesleklere ait olduğu görülmüştür (Çal,İltar,2011,s.28) Mezarın ayaktaşı bulunmamaktadır. Vatandaş tarafından müzeye hibe edilmiştir(Fot 5).

Fotoğraf No: 6

Envanter No: 1028 Tarihi:H.1227/M.1812 Hat Üslubu: Sülüs Dili:Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği:Şerife Ayşe Mevcut Ölçüleri: 22x85 cm Mezar Taşı Tipi: Kadın Malzemesi: Mermer-Bezeme:Yok
Kitabe Metni :....gitti cennet bağına Lacinzâde Es-seyyid / Hüseyin Kerimesi Merhume/ Şerife Ayşe Ruhuna Fatiha sene 1227.

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 1028 dir. H.1227 M.1812 tarihli mezar taşı Şerife Ayşe isimli bir kadına aittir. 22x85 cm ölçülerinde mermerden yapılmış baş ucu taşının kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, beş satır olarak yazılmıştır. Kabartma tekniği kullanılan mezar taşında yoğun olarak bozulma görülmemektedir. Yukarı doğru genişleyen mantar şeklinde tasarlanmış başucu taşı genelde

kadın mezarlarında kullanılmaktadır. Başın boyun kısmında çiçek motifleri yer alır. Ancak motifler bozulmuştur. Ayak taşı müzede mevcut değildir. Kadın mezar taşlarının kitabelerinde mutlaka kocasının veya babasının ismi yazılıdır. Bu da Osmanlı kadınlarının nasıl korunduğuna ve onlara ne kadar değer verildiğine güzel bir örnektir. Çok genç yaşta vefat eden kadın şahidelerinde “duvak” motifi, eğer evlenmeden ölmüş genç kız ise “ters lale”, motifi mutlaka şahidesine işlenmiştir. Kırılmış gül veya açılmamış gonca gülmotifleri ise murat alamadan genç yaşta ölen kadınların yaslarını tutan aileleri tarafından mezar taşlarına işlenmiştir. 17 ve 20.yüzyıllar arasında bu tip kadın mezar başlıklarının yoğun şekilde kullanıldığı görülmektedir(Çal,2015,s.315). Yoğun bir bezemeye yer verilmemiş olan bu baş ucu taşı Giresun Çınarlar cami inşaatında bulunmuştur(Fot 6).

Fotoğraf No: 7

Envanter No: 1005 Tarihi:H.1227/1812 Hat Üslubu: Sülüs Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi Kimliği: Gülfıdan Kadın Mevcut Ölçüleri: 29,5x87 cm Mezar Taşı Tipi: Kadın Malzemesi: Mermer Bezeme: Yok
Kitabe Metni: Huvel Bâki/Cennet Bağında taze bir nihali gül idi/ Soldu bad-ı ecelden sanki bahane geldi/ Müvellid Dizdarzade Hüseyin Ağanın cariyesi Merhum ve Mağfur Ey Gafur / kuldan ila rabbihi/l-gafur Gülfıdan Kadın/Ruhuna el fatiha. Sene 1227.

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 1005 dir. H.1227 M.1812 tarihli mezar taşı Müvellid Dizdarzade isimli bir kadına aittir. 29,5x87 cm ölçülerinde mermerden yapılmış baş ucu taşının kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, sekiz satır olarak düzenlenmiştir. Başlık kırılmış, boyun kısmı bulunmaktadır. Kabartma tekniği kullanılan mezar taşında yoğun olarak bozulmalar yoktur. Ayak taşı müzede mevcut değildir. Vatandaş tarafında hibe edilmiştir(Fot 7).

Fotoğraf No: 8

Envanter No: 1029 -Tarihi: Yok- Hat Üslubu: Sülüs- Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Müzesi- Kimliği: Belli Değil -Mevcut Ölçüleri: 37x67 cm

Mezar Taşı Tipi: Erkek -Malzemesi: Mermer-Beze-
me:Yok

Kitabe Metni: Huvel Bâki/ Beni Kil Mağfired Ey
Rabbi Yezdan Gelip Kabrime.....

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 1029 dur. Mezar başucu taşının tarihi yoktur. Taşın alt bedeni olmadığı için kimlik ve tarih okunamamıştır. 37 x 67 cm ölçülerinde mermerden yapılmış başucu taşının kitabe metni sülüs hatla yazılmıştır. Başlığı ise "kâtibi" kavuktur. Bu kavuklar kullanılan tülbentin sarılma şekline göre şekil alır. İç başlığın etrafına sarılan tek parça tülbent ile kavuğa şekil verilir(Laqueur, 1997, s. 149-150). Bu kavuklarda iç başlık büyüktür. Bazıların iç başlığı dikey dilimli, kafesli veya yıldızlı şekillerle süslüdür. Alttan sarılan tülbentin sarılış şekline göre çeşitlenmiştir. Osmanlı toplum yapısında resmî ve yarı resmî alana özgü bir başlık türü olan "Katibî Kavuk" genellikle kitâbet yani yazı-hesap-kitap işleri ile ilgilenen kesimin devlet kademelerinde, bürokrasinin çeşitli kalem ve kademelerinde çalışan memurların kullandığı kavuk türüdür. Bunun dışında çeşitli esnaf ve sanat teşkilatlarının yönetici kadrolarında, ayrıca devlete ait kurum ve kuruluşların alt kademelerindeki idari kadrosunun giyindiği bir başlık türüdür(Koçu, 1969, s.148). Bu yüzden bu taşın erkeğe ait olduğu düşünülmüştür. Çınarlar camii inşaatında bulunmuştur. Başlık kırık olduğu için metin tam olarak okunamamıştır(Fot8).

Fotoğraf No: 9

Envanter No: 1030 -Tarih:H.1113 M.1701/1702-
Hat Üslubu: Sülüs -Dili:Osmanlı Türkçesi Bulun-
duğu Yer: Giresun Müzesi - Kimliği: Yok-Mevcut
Ölçüleri: 23,5x93 cm - Mezar Taşı Tipi: Erkek -
Malzemesi: Mermer- Bezeme:Yok

Kitabe Metni:....Ağa Ruhuna Fatiha Sene 1113

Tanımı

Giresun Müzesi'ne ait olan bu taşın müze tarafından verilen envanter numarası 1030 dur. H.1113 M.1701/1702 tarihli mezar taşının taştan okunan ağa ifadesinden erkek olduğu anlaşılmıştır. 23,5x93 cm ölçülerinde mermerden yapılmış başucu taşının kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla yazılmıştır. Taşın üst bedeni kırık olduğu için son satır okunabilmiştir. Kabartma tekniği kullanılan mezar taşının tarihinin olduğu yerde penç motifine yer verilmiştir(fot 9).

Fotoğraf No: 10

Envanter No: Yok Tarih:Yok Hat Üslubu: Yok
Dili: Yok Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kale-
si- Kimliği: Belli Değil Mevcut Ölçüleri: 39x98
cm Mezar Taşı Tipi:Belli Değil - Malzemesi: Mer-
mer Bezeme: Var

Tanımı

Giresun Tirebolu ilçesinde bulunan mezar taşı ayakucu taşıdır. 39x98 cm ölçülerinde olan bu taş Tirebolu ilçe merkezinden kaleye taşınmıştır. Mezar taşları bitkilerle kaplı atıl bir vaziyette kale içinde yer almaktadır. Taşın uzun ve kısa kenarından kopmalar meydana gelmiş, dikdörtgen formu bozulmuştur. Ayakucu taşının gövdesi "s" kıvrımlı dal üzerinde uzun yapraklar ve çiçek motifleri kabartma tekniği ile betimlenmiştir. Tepelik kısmında ise palmet motifine yer verilmiştir. Palmetin yaprakları tepeliğin sınırlarını belirlemiştir. Taşın kimliği hakkında bilgi yoktur (Fot 10)(Çiz 2).

Fotoğraf No: 11

Envanter No: Yok -Tarih:Yok - Hat Üslubu: Yok-
Dili:Yok Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi
- Kimliği: Belli değil Mevcut Ölçüleri: 34x82,5
cm- Mezar Taşı Tipi: Belli değil - Malzemesi:
Mermer- Bezeme:Var

Tanımı

Giresun Tirebolu Kale suru üzerinde yer alan ayakucu taşının ölçüleri 34x82,5 cmdir. Kabartma tekniğinin kullanıldığı mezar taşında kökleri yukarda, kurdele ile bağlanmış bedeni ters dönmüş ağaca benzeyen bir bitki tasarlanmıştır. Bu bitkinin cennette yer alan "Tûba" ağacı olma olasılığı yüksektir. Güzellik, hoşluk, iyilik, göz aydınlığı gibi mânalara gelen tûba ağacı mezar taşlarında kullanılan motifler arasındadır. Cennet ağacı olarak da bilinen bu ağaç kökleri yukarda ters olduğu için cenneti gölgelediğine inanılır. Kur'an-ı Kerim'de Ra'd Suresi 29. ayette 'iman edip sâlih amel işleyenler tûbâ yurdu ile müjdelenmiştir şeklinde ibareler yer alır. Ayrıca meyvesinden yenilen, gölgesinde istirahat edilen bu ağaçın cennette pek çok ihtiyacı karşılayacağına inanılır. Aynı zamanda Habeş veya Hint mitolojisinde de cennetin ismi olarak da adlandırılmaktadır (Erbaş,2012, s.312-317). Baş ucu taşının ise nerede olduğu bilinmemektedir. Taşın genel durumunda aşırı bozulma görülmemektedir(Fot 11)(Çiz 3).

Fotoğraf No: 12

Envanter No: Yok -Tarih:Yok - Hat Üslubu: Sülüs Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Ali Ağa Mevcut Ölçüleri: 26,5x78cm- Mezar Taşı Tipi: Erkek - Malzemesi: Mermer-Bezeme: Yok Kitabe Metni: Gençliğine doymayan /Muradına ermeyen Merhum ve mağfur ....Ali Ağa'nın Ruhuna Fatih.

Tanımı

Giresun Tirebolu Kalesi'nde bulunan başucu taşı Ali Ağa adlı bir erkeğe aittir. Tarihi yoktur. Boyun kısmı bulunmakta başlığı kopmuştur. 26,5x78 cm ölçülerinde dikdörtgen formda tasarlanmış başucu taşında kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla beş satır olarak yazılmıştır. Satırlar arası kabartma silmelerle birbirinden ayrılmıştır. Tirebolu Kalesi'nde yer alan mezar taşlarının başlık kısmı gövdeden ayrıldığı için başlık hakkında açıklama yapamamaktayız. Ancak Halit Çal makalesinde kale içinde yaklaşık sarık, kavuk ve fes şeklinde tasarlanmış 18 adet başlık bulunduğu bahsedilir(Çal,2009, s.256-264)(Fot 12).

Fotoğraf No: 13

Envanter No: Yok -Tarih: H.1206/M.1792 - Hat Üslubu: Sülüs-Dili:Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Fatma Molla Mevcut Ölçüleri: 26x64 cm- Mezar Taşı Tipi: Kadın - Malzemesi: Mermer-Bezeme:Yok Kitabe Metni: idüp cihandan valideynin / Bir nihali taze idi ola cennet / Memiş reis Ağanın kerimesi Merhume Fatma Monla'nın / Ruhuna el-Fatih Sene 1227.

Tanımı

Tirebolu kalesinde bulunan başucu taşı toprak zemin üzerine bırakılmıştır. 26x64 cm ölçülerinde dikdörtgen formda tasarlanmış olan başucu taşının kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla altı satır olarak tasarlanmıştır. 22 (Ramazan) H.1206/M.1792 tarihli başucu taşı Fatma Molla adında bir kadına aittir. Başlık kısmı kırılmış, boyun kısmının bir bölümü yer almaktadır. Taşda bezemeye yer verilmemiştir. Mezar taşı kale içinde atıl vaziyette yer almaktadır(Fot 13).

Fotoğraf No: 14

Envanter No: Yok -Tarih: H.1225 / M.1810 - Hat Üslubu: Sülüs- Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu

Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Osman Ağa Mevcut Ölçüleri: 23x79,5cm- Mezar Taşı Tipi: Erkek - Malzemesi: Mermer-Bezeme: Yok Kitabe Metni : Hüvel-Bâki/ Âh ile zâr kılarak tazeliğime doymadım/ Çün ecel peymanesi dolmuş murad almadım/ Hasretâ fânî cihanda tul ömür sürmedim/ Fırketâ takdir bu imiş tâ ezelden bilmedim/Cennet mekân merhum Osman Ağa ruhu için Fatih. Sene 1225 (1810)(Sümer,1992,s.200).

Tanımı

Tirebolu kalesinde bulunan mezar taşı, başucu taşıdır. H.1225/M.1810 tarihli kitabe metni 23x79,5 cm ölçülerinde mermer zemin üzerine sülüs hatla, sekiz satır olarak düzenlenmiştir. Metinden anlaşıldığı üzere başucu taşının sahibi Osman Ağa adında bir erkektir. Kabartma tekniğinin kullanıldığı mezar taşında bezemeye yer verilmemiştir. Taşın başlık kısmı kırılmış boyunun az bir bölümü görülmektedir. Ayak taşı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Taş üzerinde kırılmalar ve bozulmalar görülmektedir.

Fotoğraf No: 15

Envanter No: Yok -Tarih: Yok- Hat Üslubu: Tâlik Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Belli Değil- Dili:Osmanlı Türkçesi Mevcut Ölçüleri: 31,5x67 cm- Mezar Taşı Tipi: Belli Değil-Malzemesi: Mermer-Bezeme:Var Kitabe Metni : Âh mine'l-mevt / Geçdi ömrüm çağı hiç dünyada mihnet çekmedim / Zevk ile vaktim geçirdim asla zahmet çekmedim / Kendim ..... taatle tezyin eyledim ol sebepten her umurumda zahmet / Çekmedim İçtinab-ı niyetle / tahsil-i ram ettim hele uymadım a'daya asla hiç nedamet çekmedim..... (Sümer,1992:213).

Tanımı

Tirebolu kalesinde bulunan mezar taşı, bezemeli başucu taşıdır. 31,5x67 cm ölçülerinde olan kitabe metni mermer zemin üzerine tâlik hatla yazılmıştır. Başucu taşının kimliği ve tarihi belli değildir. Kitabenin son satırları kırılmıştır. Kitabe metni diyoganel çizgilerle sekiz satıra bölünmüş ve tâlik hatla kabartma olarak yazılmıştır. Kimlik ve tarih metninin bulunduğu satır kırılmıştır. Tepelik kısmı sivri olarak tasarlanmış kabartma olarak gül ve rumi motifine yer verilmiştir. Ortada yer alan gül motifi rumi motifi ile simetri olarak tasarlanmıştır. Bozulmalar çok yoğun değildir. Ayak taşı hakkında bilgi bulunmamaktadır(Fot 15).

Fotoğraf No: 16

Envanter No: Yok -Tarih: H.1247 M.1831-1832 - Hat Üslubu: Sülüs Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi- Kimliği: Pakize Dudu Kadın-Dili:Osmanlı Türkçesi- Mevcut Ölçüleri: 21,5x60 cm- Mezar Taşı Tipi: Belli Değil - Malzemesi: Mermer-Bezeme:Yok

Kitabe Metni: Genç iken göçüp cihanın muradın almadım/Bana kerem kıl lutf eyle cenneti ya Evan ondördüne gelmedim / Merhume ve mağfure Kapudan Mahmud / Kerimesi Pakize Dudu kadın ruhuna Fatih Sene 1227 (1831-1832)(Sümer,1992:204).

Tanımı

Tirebolu kalesinde bulunan mezar taşı H.1247 M.1831-1832 tarihli başucu taşıdır. 21,5x60 cm ölçülerinde mezar taşının kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, altı satır olarak düzenlenmiştir. Kabartma tekniğinin kullanıldığı mezar taşının boyun kısmı bulunmakta başlık kırılmıştır. Bozulmalar ve kırılmalar yoğun olarak görülmektedir. Ayak taşının nerede olduğu hakkında bilgi mevcut değildir(Fot 16)

Fotoğraf No:17

Envanter No: Yok -Tarih: Yok- Hat Üslubu: Yok Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi- Kimliği: Belli değil Dili: Yok-Mevcut Ölçüleri: 36x69,5cm-Mezar Taşı Tipi: Mezar ayakucu taşı- Malzemesi: Mermer-Bezeme:Var

Kitabe Metni: Yok

Tanımı

Tirebolu kalesinde sur üzerinde yer alan mezar taşı, ayak taşıdır. 36x59,5 cm ölçülerinde olan taşın kimliği ve tarihi belli değildir. Taşın bezemesi mermer zemin üzerine kabartma tekniği ile yapılmıştır. Dikdörtgen form olan taşın başlık kısmı dilimli olarak taç şeklinde tasarlanmıştır. Gövde de hurma ağacı ve meyvesi betimlenmiştir. Dallar üzerine yerleştirilen hurmalar kompozisyonda simetrik olarak tasarlanmıştır. Hurma İslam felsefesinde cennete ait ağaçlardan sayılmaktadır. Bol meyve taşıyan dalları bereketi ve üremeyi simgeler. Yaşamın ve ölümsüzlüğün sembolü olarak düşünülür. (Laquer, 1997: s. 131). Aynı zamanda hurma ağacı motifli bir mezar taşına sahip kişi hacı olduğuna dair bir işarettir. Bu motif milattan önce ve sonra tarihlenen pek çok örnekte görülmüştür. Güç, fetih, zafer, barış, inanç ve bereket sembolü olarak kabul edilen

hurma motifi sarayların kapısında, sultanların kıyafetlerinde, vazo, çanak ve çömlek gibi çeşitli objelerde kullanılmıştır. (Bozkurt:1998,391-393). Mezar taşlarının yanısıra çeşme ve türbe gibi çeşitli yapılarda da kullanılır. Taş üzerinde bozulma ve kırılmalar yoğundur. Taşın kırılan parçası kalede bulunamamıştır. Baş taşı hakkında bilgi mevcut değildir(Fot 17)(Çiz 4)

Fotoğraf No:18

Envanter No: Yok -Tarih: H.1193/M. 1779 - Hat Üslubu: Sülüs-Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Osman Ağa -Dili: Osmanlı Türkçesi- Mevcut Ölçüleri: 27x45 cm- Mezar Taşı Tipi: Belli Değil - Malzemesi: Mermer-Bezeme:Yok

Kitabe Metni: İde kabrini Hakk ravza-i cennet/ Hacı Hüseyin oğlu serden geçti Osman ağa/ ruhuna fatiha sene 1193 /1779

Tanımı

Mezar başucu taşı Tirebolu kalesi içinde tarihi yapı kalıntılarının olduğu yerde yer alır. 27x45 cm ölçülerinde, dikdörtgen formda mermer zemin üzerine sülüs hatla yazılmıştır. H.1193M. 1779 tarihli mezar taşı Osman ağa adında bir erkeğe aittir. Taşta kırılmalar ve bozulmalar vardır. Mezar taşının başlık kısmı gövdeden ayrılmıştır. Ayak taşı hakkında bilgi mevcut değildir(Fot 18).

Fotoğraf No:19

Envanter No: Yok -Tarih:Yok - Hat Üslubu: Yok Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Belli Değil-Dili:Yok Mevcut Ölçüleri: 31x44,5 cm- Mezar Taşı Tipi: Ayakucu taşı - Malzemesi: Mermer-Bezeme:Var

Kitabe Metni: Yok

Tanımı

Tirebolu kalesinde, sur üzerinde yer alan mezar taşı, ayak taşıdır. Kalede mezar taşının küçük bir parçası yer almaktadır. 31x 44,5 cm ölçülerinde olan ayakucu taşının kimliği ve tarihi tespit edilememiştir. Mermer zemin üzerine kabartma tekniği ile bezeme uygulanmıştır. Taş üzerinde yer alan motif diğer örnekte görülen hurma ağacı motifine benzemektedir. Yalnız taşın alt kısmı kırıldığı için motif tam olarak görülmemektedir. Taşın tepesi sivri olarak tasarlanmıştır. Bozulmalar ve kırılmalar yoğun şekilde görülmektedir(Fot 19)(Çiz5).

Fotoğraf No:20

Envanter No: Yok -Tarih: H.1207 M.1792-1793 - Hat Üslubu: Sülüs Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Hatice Hatun-Dili:Osmanlı Türkçesi Mevcut Ölçüleri: 12x73 cm- Mezar Taşı Tipi: Kadın- Malzemesi: Mermer-Bezeme:Var Kitabe Metni : Hüve'l- Bâkî Gençliğine doymayan/ muraduna ermeyen/merhume ve mağfure Hatice hatun /ruhuna Fatiha Sene 1207.

Tanımı

Tirebolu kalesinde sur üzerinde bulunan mezar taşı, baş ucu taşıdır. 12x73 cm ölçülerinde olan kitabe H.1206 M.1792 tarihli Hatice Hatun adında kadın mezarına aittir. Kitabe metni mermer üzerine sülüs hatla, altı satır olarak düzenlenmiştir. Kabartma tekniğinin kullanıldığı mezar taşında metin satırlara ayrılmıştır. Kitabe metninin tepeliği yaprak ve çiçek motiflerinden oluşan bezeme ile oval şeklinde tasarlanmıştır. Simetrik olarak tasarlanan bezemede sol kenarda gül motifinin olduğu görülmektedir. Taşın sağ tarafının kırılmasından dolayı burada yer alan motif belirlenememiştir. Taşda bozulmalar ve kırılmalar yoğun olarak görülmektedir. Ayak taşı hakkında bilgi bulunmamaktadır(Fot 20)(Çiz6).

Fotoğraf No:21

Envanter No: Yok -Tarih: Yok- Hat Üslubu: Yok Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Belli Değil-Dili:Yok Mevcut Ölçüleri: 33,5x88 cm- Mezar Taşı Tipi: Belli Değil Malzemesi: Mermer Bezeme:Var Kitabe Metni : Yok

Tanımı

Tirebolu kalesinde tarihi yapı kalıntılarının bulunduğu alanda yer alan mezar taşı, ayak ucu taşıdır. 33,5x88 cm ölçülerinde olan ayakucu taşının kimliği ve tarihi tespit edilememiştir. Mermer üzerine kabartma tekniği ile yapılan bezemenin üst bölümü kırıktır. Taşın alt bölümünde rokoko üslubunda kurdele ile fiyonk oluşturulmuş bir vazo betimlenmiş, vazunun içine de yaprak ve çiçek motifleri yerleştirilmiştir. Vazo motifi 18 ve 19 .yüzyıl mezar taşı bezemelerinde oldukça yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Özellikle 19. yüzyılda batı etkisi ile gelişen bezeme anlayışında bu motifler ön plana çıkmıştır (Fot 21)(Çiz 7).

Fotoğraf No: 22

Envanter No: Yok -Tarih: Yok- Hat Üslubu: Yok-Dili: Osmanlı Türkçesi Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi- Kimliği: Belli Değil Mevcut Ölçüleri: 33,5x48 cm- Mezar Taşı Tipi: Belli Değil - Malzemesi: Mermer Bezeme:Yok Kitabe Metni: Hüve'l-Hayyu'l-Bâki / Bu Dünyada Bulmadım Hiç Rahatı / İhtiyar Etdim anınçün rihleti / Kimse gülmez kimse dahi gülmeye/ Zevkine Değmez Cihanın mihneti/ Dâr-ı Dünya bir misafirhanedir.....(gerisi kırık)

Tanımı

Tirebolu kalesinde bulunan mezar taşı baş ucu taşıdır. 33,5x48 cm ölçülerinde kitabe metninin 6 satırı yer almaktadır. Muhtemel son iki satır kırılmıştır. Tâlik hatla yazılan mezar taşının kimliği ve tarihi belli değildir. Mezar taşı üzerinde bezemeye yer verilmemiştir. Başlık kısmı fes şeklinde tasarlanmıştır. Ayak taşı hakkında bilgi mevcut değildir. Bozulmalar ve kırılmalar yoğun görülmektedir(Fot 22).

Fotoğraf No:23

Envanter No: Yok -Tarih: H.1235/M.1819-1820- Hat Üslubu: Sülüs Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi - Kimliği: Seyyid Memiş Beşe-Dili:Osmanlı Türkçesi Mevcut Ölçüleri: 29,5x75,5 cm Mezar Taşı Tipi: Erkek - Malzemesi: Mermer Bezeme:Yok Kitabe Metni : el-Bâki / Gelüp kabrimi ziyaret eden ihvan / İdeler ruhuna bir Fatiha ihsan / Emir Hüseyin'in oğlu / Merhum Seyyid Memiş Beşe / Ruhuna el-Fatiha / 17 Ramazan 1235 (28 Haziran 1820)

Tanımı

Tirebolu kalesinde bulunan başucu mezar taşı, 29,5x75,5 cm ölçülerinde Seyyid Memiş Beşe adında bir erkeğe aittir. H.1235/M.1819-1820 tarihli kitabe metni mermer zemin üzerine sülüs hatla, altı satır olarak yazılmıştır. Kabartma tekniğinin kullanıldığı kitabede bozulmalar yoğun değildir, kırılmalar mevcuttur. Başlık kısmı kırılmıştır. Ayak taşı hakkında bilgi bulunmamaktadır(Fot 23).

Fotoğraf No:24

Envanter No: Yok -Tarih: Yok Hat Üslubu: Yok Bulunduğu Yer: Giresun Tirebolu Kalesi- Kimliği: Belli Değil-Dili: Yok Mevcut Ölçüleri: 37x54 cm-

Mezar Taşı Tipi: Ayakucu Taşı - Malzemesi: Mermer
Bezeme: Var

Kitabe Metni: Yok

Tanımı

Tirebolu kalesi içinde sur üzerinde bulunan mezar taşı, ayak ucu taşıdır. Kırılan mezar taşında kalan parçanın ölçüsü 37x54 cm'dir. Mermer zeminin kullanıldığı mezar taşı üzerinde kabartma tekniği kullanılarak lâle motifi işlenmiştir. Bu motif mezar taşlarında kullanılan özellikli motifler arasındadır. Lâle kelimesi Arapça "Allah" lafzında yer alan harflerle yazılmakta, dolayısıyla her ikisi de ebced değeri olarak altmış altı sayısını vermektedir. Ayrıca Allah kelimesinde yer alan 'elif' harfi ile lale motifi arasında bir benzerlik kurulmaktadır. Bundan dolayıdır ki İslam felsefesinde lâle çiçeği Allahı sembolize eder (Baytop, Kurnaz, 2003, s.79-81). Bu sembolik anlamlar nedeni ile lâle motifi mezar taşları üzerinde oldukça yoğun olarak kullanılmıştır (Fot 24) (Çiz 8).

SONUÇ

Giresun Müzesi ve Tirebolu kalesi örneğinde olduğu gibi Anadolu'nun pek çok yerinde Osmanlı dönemi ve daha erken dönemlere ait mezar taşları bulunmaktadır. Kültürel, tarihsel ve estetik açıdan değerli olan bu mezar taşları bugün pek çok mezarlıkta veya farklı alanlarda yer almakta ve yok olmaya yüz tutmuş durumdadır. Tirebolu kalesi'nde yer alan mezar taşları da kale surlarında atıl bulunmaktadır. Bakımsızlıktan dolayı kırılmış, üstleri toprak ve bitkilerle kaplanmıştır. Yapılan alan araştırmasında kalede 15 adet mezar taşı tespit edilmiştir. Bu mezar taşlarından 4 tanesi erkek, 3 tanesi kadın başucu mezar taşıdır. 6 adet de bezemeli ayakucu taşı bulunmaktadır. 2 adet başucu taşının ise tarihi ve kimliği belli değildir (Fot 15, 22). Taşın son satırlarının kırılmasından dolayı kimlik ve tarih tespit edilememiştir. Bu taşların en erkeni H.1193, en geç ise H.1247 tarihlidir. Erkek başucu mezar taşlarının genelde başlıkları kopmuştur. Kadınların başucu taşları ise çiçek ve yaprak motifleri ile tepelik şeklinde yer almaktadır. 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyıla tekabül eden bu mezar taşları bezeme yönünden de dönemin üslup ve anlayışı içinde tasarlanmıştır.

Giresun Müzesi'nde bulunan mezar taşları ise çevreden toplanmış ve müzeye kazandırılmıştır. 9 adet mezar taşından 4 adeti kadın, 3 adeti de

erkek mezarına ait mezar başucu taşıdır. 8 no'lu başucu taşı kırık olduğu için kimliği tespit edilememiştir. Ancak başlık tipiden bir erkeğe ait olacağı düşünülmüştür. Tespit edilen 1 adet bezemeli ayakucu mezar taşı da yine geç döneme aittir. Başucu taşlarının en erken tarihlisi H.1113 tarihli olup erkek mezarına aittir. En geç ise H.1328 tarihli olup kadın mezarına ait başucu taşıdır. Hem Tirebolu kalesi hem de Giresun Müzesi'nde bulunan mezar taşları çeşitli yerlerden alınıp buralara getirildikleri için taşların mezar tipleri hakkında bilgimiz olamamıştır. Ancak Giresun ve çevresinde toprak, çerçeveli, yüksek çerçeveli, taş kapaklı ve sandık şeklinde olmak üzere beş çeşit mezar tipinin olduğundan bahsedilir (Çal ve İltar, 2011, s.14). Yapılan araştırmalarda bu örnekler tespit edilmiştir. Örneklerde de görüldüğü gibi mezar taşları bezeme yönünden zengindir. Özellikle kadınlara ait mezar taşlarında yaprak, gül, sümbül, karanfil gibi çeşitli motifler kullanılarak başucu taşlarında bezemeli tepelikler oluşturulmuştur. Ayrıca boynu ince yukarı doğru mantar gibi açılan bezemeli kadın başlıklara da yer verilmiştir. Erkek mezar taşlarında ise genelde sarık şeklinde üstü gözükmeyen "dardağan" olarak adlandırılan başlıklara yer verilmiştir. Ayrıca "kâtibi" adı verilen başlıklar da bulunmaktadır.

Makaleye konu alan mezar taşları hat sanatı açısından da önem taşımaktadır. Genelde sülüs hatla yazılan kitabelerde satır halinde Osmanlı Türkçesi ile yazılmıştır. Başlangıç ibarelerinde el-Bâki (ebedi), el-Hayy (diri), ve el-Hallâk (yaratan) gibi Allah'ın isimleri yer alır. Ayrıca Hüve'l-Bâki (ölümsüz, bedi olan) Hüve'l Hayyü'l Bâki, el-Bâki ve Hüve'l-Hallâku'l-Bâki gibi ibareler de kullanılmıştır. Osmanlı son dönemlerine ait kitabelerin başlangıçlarında "Âh mine'l-mevt" (Ah acı ölüm), bazen de "Âh mine'lfrak" (Ah acı ayrılık) gibi ibarelere de yer verilmiştir. Bu ifadelerle başlayan kitabeler genelde yakarış, dua, kimlik, dua isteme ve tarih olmak üzere başlıklar altında toplanmıştır. Ölenin adı soyadı ve baba adının yer aldığı kimliklerde "ağa" ve "beşe" ünvanların da kullanıldığı görülmüştür. "Ağa" kelimesi maddi durumu iyi, toprak ve nüfus sahibi üst tabaka için kullanılan bir ünvanıdır. Büyük erkek kardeş manasında kullanılan bu kelime, sarayda görevli üst düzey yeniçeriler için de kullanılır. "Beşe" ünvanı ise keskin olarak ne anlama geldiği bilinmemektedir. Ancak

yeniler arasında ileri gelenler anlamında kullanıldığı ve Türk boyları arasında büyük çocuk anlamına geldiği bilinir (Çağ ve İltar, 2011, s.62)(Pakalın,1993, s.211). Mezarların ayak ucu taşlarında ise genelde bezemeye yer verilmiş, gül, lale, selvi, hurma ağacı gibi motifler kullanılmıştır. Ayrıca tûba ağacı gibi mitolojik motifler de bezemelerde yer almıştır. Gerek bezeme, gerekse hat sanatı gibi her yönü ile kültür ve medeniyet tarihimiz açısından önemli mezar taşlarımız asırlardır süregelen kültür birikimini günümüze taşımaktadır. Bunların belgelenmesi, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması Türk toplumunun kültürel değerleri açısından önem arz eder. Bu konuda bilinçli kuşaklar yetiştirmeli, kültür varlıklarımıza sahip çıkmalıyız.

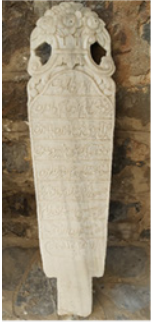
Fot:1

Fot:2

Cizim:1

Fot:3

Fot:4

Fot:5

Fot:6

Fot:7

Fot:8

Fot:9

Fot:10

Cizim:2

Fot:11

Cizim:3

Fot:12

Fot:13

Fot:14

Fot:15

Fot:16

Fot:17

Cizim:4

Fot:18

Fot:19

Çizim:5

Fot:20

Çizim:6

Fot:21

Çizim:7

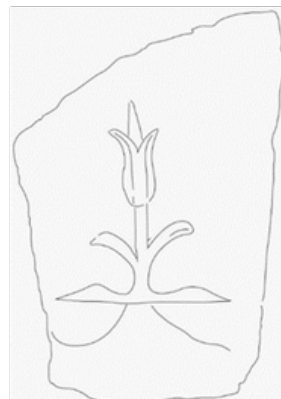
Fot:22

Fot:23

Fot:24

Çizim:8

Kaynakça

Aktemur, Ali. (2012). Çıldır çevresinden soyut insan heykeli biçimli mezar taşları. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(3), 136-137.

Arslan, S. (2014). Türklerde ağaç kültü ve hayat ağacı. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi, 1, 61.

Akın, C. (2014). Giresun tarihi ve kültürel değerleri, Gece kitaplığı.

Baytop, T. ve Kurnaz, C. (2003). Lâle. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt 27, ss.79-81)

Bozkurt, N. (2009). Sarık. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Cilt 36, s. 152). TDV Yayınları.

Bozkurt, N. (1998). Hurma. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (Cilt 18, ss.391-393) TDV Yayınları.

Çal, H.ve İltar, G. (2011). Giresun ili Osmanlı mezar taşları, Giresun Valiliği Yayınları, Ankara

Çal, H. (2009). Giresun Müzesi ve Tirebolu kalesi'ndeki mezar taşı başlıkları. İçinde G. İltar(Ed.) Uluslararası Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu Tam Metin kitabı (ss.256-269)

Çal, H. (2015). Boyabat mezar taşları, Boyabat Belediyesi Kültür Yayınları.

Çal, H. (2015). Türklerde Mezar- Mezar Taşları. İçinde Sakaoğlu, S. ve Aça, M. Ve Ergun, P. (Ed.) Aile Yazıları 8(ss.295-333) TC. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını.

Çetin, Onur. (2021). Eski Türk inanç sistemi ile Osmanlı mezar taşlarının etkileşimi. TürkEkini,8,88-109.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkek/issue/63249/945783>

Çoruhlu, Y. (2016). Eski Türklerin Kutsal Mezarları Kurganlar. Ötügen Neşriyat.

Demirci, K. (2001). Kabir. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt 24, ss.33-35). TDV Yayınları.

Emecen, F. (1996). Giresun. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt 14, ss.78-84). TDV Yayınları.

Erbaş, A. (2012). Tübâ. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Cilt 41, ss.317-319) TDV Yayınları.

Fatsa, M. (2021). Kurumları ve yapılarıyla Giresun Şehri (Osmanlı Dönemi), Arı Sanat Yayınevi.

Güleç, H. (2003). Giresun Gogora Kilisesi Mahzeninin Restorasyon ve Temizleme Çalışmaları. İçinde K. Olşen (Ed.) 13.Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu Tam Metin Kitabı(ss.11-121)

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr>

İltar, G. (2015). Giresun Müzesi'ndeki Osmanlı dönemi sancak alemleri. Karadeniz araştırmaları enstitüsü dergisi, 1, 95- 118.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/karen/issue/17526/183258>

Koçu, R. E. (1969). Kâtibi İçinde Türk Giyim Kuşam ve

Süslenme Sözlüğü, Sümerbank Kültür Yayınları.

Kutlu, M.ve Kutlu, L. (2022). Pazarlık kültüründe ölü gömme gelenekleri ve kurgan mimarisine yansımaları. Sanat Tarihi Dergisi, 31(1)321-353. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/std/issue/71232/984979>

Laqueur, H. P. (1997). Hüve'l-Baki, İstanbul'da Osmanlı mezarlıkları ve mezar

Taşları. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Ögel, B. (2014). Türk mitolojisi (Cilt II). Türk Tarih Kurumu Yayınevi.

Pakalın, M. Z. (1993) Osmanlı tarih deyimleri ve terimleri sözlüğü 1, MEB Yayınları.

<http://www.tirebolu.gov.tr/tirebolu-kalesi>

Sümer, F. (1992). Tirebolu tarihi, Tirebolu Kültür ve Yardımlaşma Derneği.

Yüksel, A. (2016). Tirebolu tarihi yazıları-tarih, ekonomi, kültür ve sosyal hayat. Arı Sanat Yayınevi.

Yüksel, A. (2012). Tirebolu. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi /Cilt 41, ss.199-200). TDV Yayınları.